

ОСОБА В КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ

<https://doi.org/10.15407/vuchk2024.01.161>

УДК 929(477)Джирін

Едуард ПЕТРОВСЬКИЙ
Максим РУДЕНКО*

Свояк комісара І. Леплевського: життя та кар'єра Давида Ізраїльовича Джиріна

Мета – дослідити основні віхи біографії Давида Ізраїльовича Джиріна (1904–1938) – одного з когорти радянських чекістів, які докладали зусиль для становлення репресивного апарату.

Методологія дослідження ґрунтується на принципах історизму, об'єктивності, всебічності, системності. Для реалізації мети були засто-

---

* *Петровський Едуард Петрович* – кандидат історичних наук, доцент, доцент Одеської державної академії будівництва та архітектури; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9674-2188>; petrovskij_ed@ukr.net

Руденко Максим Олександрович – аспірант кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін факультету історії та філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-3820-2162>; SvetkaO_89@ukr.net

совані порівняльно-історичний і проблемно-хронологічний методи. Архівні документи досліджувались на основі використання методів джерелознавчого та герменевтичного аналізу.

Висновки. Разом з багатьма подібними чекістами, Д. Джирін брав активну участь у формуванні основ тоталітарного режиму, виконував функції його захисту, в тому числі й шляхом реалізації злочинних наказів, що призводило до знищення багатьох безвинних громадян країни. Наявність родинних зв'язків з представником верхівки чекістського керівництва І. Леплевським забезпечувала надійне прикриття всіх його дій і швидке просування кар'єрними сходами. Однак, втрата захисника, якого звинуватили в антирадянській діяльності, миттєво призвела до знищення всіх його висуванців. Д. Джирін потрапив під шквал репресій, ставши жертвою тієї системи, яку старанно створював.

Ключові слова: Д. Джирін, І. Леплевський, ЧК–ДПУ, репресії, Українська РСР.

У 1920–1930-х рр. тисячі молодих людей, вихідців переважно з бідних верств суспільства, які мали початковий рівень освіти, мали всі шанси залишитися у подальшому житті робітниками чи торговцями. Їхні біографії представляли б тоді зріз життя середньостатистичної особи й навряд чи привертали до себе увагу. Однак, час їх особистісного становлення припав на період Української революції, що була програна українськими національними силами, а формування більшовицького режиму відкрило можливості й перспективи сходження з соціальних низів до вищих щаблів управлінської системи радянської країни. Організація більшовиками органів державної безпеки ЧК–ДПУ–НКВС, а фактично в їх особі репресивного інструменту для боротьби з будь-якими реальними чи потенційними проявами опозиції щодо ідей та дій офіційної влади, забезпечила багатьом таким особам швидкі «соціальні ліфти», які виносили їх на верхні щаблі кар'єрної драбини, зосереджували в руках реальну владу і можливість впливу на долі інших людей. При цьому такі життєві злети забезпечувалися як особистісними рисами характеру конкретної постаті, так і наявністю «родинних зв'язків», системі підтримки і протекції, що було непоодиноким явищем у радянській державі з мо-

менту її створення. Факти існування «родинних зв'язків» стали нормою, зокрема у системі спеціальних органів УСРР/УРСР та СРСР, та відігравали вагоме значення у кар'єрі окремої особи чи групи співробітників. Прикладом такої клієнтели був співробітник ДПУ–НКВС республіки Давид Ізраїльович Джирін, який на певному етапі службової діяльності досяг апогею своєї кар'єри, а згодом став жертвою тоталітарної системи, у творенні якої брав безпосередню участь.

Давид Джирін народився 19 жовтня 1904 р. в Одесі у єврейській родині¹. Саме тут здобув початкову освіту, закінчивши три класи Одеського Першого казенного єврейського училища. Трудову діяльність розпочав також у цьому причорноморському місті, де зустрів звістку про Першу світову війну, події Лютневої революції, організацію більшовицького перевороту, що кардинально змінили життя країни упродовж порівняно незначного часу. Аж до 1925 р. він безвиїзно мешкав в Одесі².

У період 1915–1917 рр. Давид Джирін був учнем, працював у взуттєвій майстерні помічником заготівельника. У 1917–1918 рр., завершуючи навчання в училищі, працював у майстерні з виготовлення портмоне та портфелів. У 1918–1919 рр. – працював кур'єром у Губпродкомі, у 1920–1921 рр. – діловодом у Губвиконкомі³. Із 1919 р. Д. Джирін став членом союзу працівників державних установ⁴.

«Правильне» соціальне походження зумовило його партійну кар'єру. У 1924 р. в Одесі його прийняли у кандидати ВКП(б)⁵. Для вступу до Комуністичної партії Д. Джиріна рекомендували наступні особи: Барський (член партії з 1918 р.) та Пудов (член партії з 1917 р.), а також Одеський губком КРСМ,

¹ ГДА СБ України, ф.12, оп. 1, спр. 3105, т. 1, ч. 1, арк. 1.

² Там само, арк. 1зв.

³ Там само, арк. 3 зв., 13.

⁴ Там само, арк. 3.

⁵ Там само, арк. 15 зв.

членом якого він був з 2 березня 1920 р.⁶ Парти́йний стаж Д. Джиріна обліковувався із 25 листопада 1925 р. коли він став членом ВКП(б) під час перебування у Молдавії. У 1929 р. Одеською парторганізацією, а в 1933 р. у ДПУ Білорусії він пройшов «партійну чистку»⁷. Членство у Компартії надавало вагомі преференції у кар'єрному зрості.

Із 10 травня 1921 р. Д. Джиріна перевели до Одеської ГубЧК на посаду діловода реєстраційно-облікової статистичної частини інформаційного відділу. Із 5 січня 1922 р. він став уповноваженим РЕГСТО (реєстраційного столу) Тираспільської повітової ЧК. 20 серпня 1922 р. його призначили на посаду старшого реєстратора Одеського Губвідділу ДПУ УСРР. Із 17 грудня 1923 р. Д. Джирін призначений завідуючим Бюро Розшуку⁸.

У 1923–1925 рр. він перебував на посаді секретаря осередку Комуністичної спілки молоді (КСМ) Одеського Губвідділу ДПУ, в цей же період часу був членом райкому КСМ м. Одеси.

Після переїзду з Одеси, Д. Джирін у 1925–1926 рр. працював секретарем комсомольського осередку ДПУ в Автономній Молдавській Соціалістичній Радянській Республіці (АМСРР), був членом Ревізійної комісії Молдавського обкому ЛКСМ⁹. У тому ж 1925 р., із 13 лютого Д. Джирін обійняв посаду помічника уповноваженого контррозвідувального відділу Управління Уповноваженого ДПУ УСРР при РНК АМСРР. Із 21 серпня 1925 р. його перевели на посаду помічника уповноваженого обліково-інформаційного відділу ДПУ АМСРР у м. Балта. 2 квітня 1926 р. – призначили уповноваженим обліково-інформаційного відділу¹⁰.

---

⁶ Там само, арк. 2 зв.

⁷ ГДА СБ України, ф. 12, оп. 1, спр. 3105, т. 1, ч. 1, арк. 15 (зв.).

⁸ Там само, арк. 13 зв.

⁹ Там само, арк. 4.

¹⁰ Там само, арк. 13 зв.

У 1926 р. проходив службу у 26-му прикордонному загоні військ ОДПУ СРСР. Після завершення служби у навчальному батальйоні 2 березня 1927 р. переведений до Одеського окрвдділу ДПУ на оперативну роботу, обійняв посаду помічника уповноваженого економічного відділу¹¹.

Після повернення до м. Одеси Д. Джирін зайняв посаду секретаря осередку ЛКСМ, а також був членом партбюро Одеського окружного відділу ДПУ до 1929 р.¹². Проходячи службу у 26-му прикордонному загоні, Д. Джирін одночасно здійснював оперативну роботу в економічному відділі Одеського окружного відділу ДПУ¹³.

У повідомленні № 4071 від 30 травня 1929 р. начальнику адміністративного відділу ДПУ УСРР Науму Львовичу Рубінштейну¹⁴ від т.в.о. начальника Одеського окружного відділу ДПУ Юхима Хомича Кривця¹⁵ повідомлялося, що Д. Джирін

¹¹ Там само, т. 1, ч. 1, арк. 2, 12, 13 зв., т. 3, ч. 2, арк. 6.

¹² Там само, арк. 4.

¹³ Там само, т. 2, арк. 18.

¹⁴ Рубінштейн Наум Львович, 16.12.1897 р.н., уродженець м. Севастополь, народився у родині єврейського кустаря. В органах ЧК з 1918 р. У 1922 р. – секретар Київського губвідділу ДПУ. Із 15 липня 1925 р. – заступник уповноваженого ДПУ УСРР при РНК Молдавської АСРР. Із 1927 по 1929 рр. – начальник Тульчинського окрвдділу ДПУ УСРР. Із 16 березня 1929 р. по 22 серпня 1931 р. – начальник адміністративного відділу ДПУ УСРР. Заарештований 15 червня 1937 р. у Києві. Засуджений до смертної кари 7 вересня 1937 р. Розстріляний. Реабілітований.

¹⁵ Кривець Юхим Хомич, 10.03.1897 р.н., уродженець с. Кривці Ляцького повіту Віленської губ. Із 21 жовтня 1927 р. – помічник начальника Одеського окрвдділу ДПУ УСРР, із 30 червня 1929 р. – тимчасово виконуючий обов'язки начальника Одеського окрвдділу ДПУ УСРР. У 1936–1938 рр. перебував на посадах начальника УНКВС по Чернігівській обл., а згодом по Дніпропетровській обл., очолював УНКВС по Орджонікідзевському краю. Арештований у 1939 р., засуджений у січні 1940 р. Військовою колегією Верховного суду до смертної кари, вирок виконано. Нереабілітований.

у 1928 р. звільнився з військової служби, але продовжував працювати в економічному відділі¹⁶.

Вже 18 жовтня 1929 р. Д. Джиріна перевели до Харкова та призначили на посаду інспектора адміністративного відділу. Із 20 листопада 1930 р. він став начальником другого відділення обліково-статистичного відділу у Харкові¹⁷. Через рік, 10 листопада 1931 р., Д. Джиріна призначили помічником начальника обліково-статистичного відділу ДПУ УСРР¹⁸. Він поступово рухався по кар'єрних щаблях, змінюючи посади і напрями роботи. 26 вересня 1933 р. його призначили на посаду оперуповноваженого іноземного відділу, що було вагомим підвищенням. Саме через свою діяльність у Харкові упродовж 1932–1933 рр. він потрапив до списку організаторів і виконавців штучного Голодомору-геноциду на території УСРР. Займаючи досить високу посаду в структурі органів ДПУ УСРР, Д. Джирін долучився до реалізації низки заходів, що призвели до масштабної трагедії і завдали непоправної шкоди українському народу.

12 січня 1934 р. Д. Джирін з Харкова переїхав до Саратова, де був призначений начальником оперативного відділу Повноважного представництва ОДПУ по Саратовському краю. 20 серпня 1934 р. його додатково призначили за сумісництвом начальником спеціального відділу УДБ УНКВС по Саратовському краю¹⁹. Перед призначенням Д. Джиріна на посаду трапився інцидент. Від заступника начальника спецвідділу ГУДБ НКВС Гусева на адресу начальника 1-го відділення відділу кадрів НКВС СРСР було направлено інформування за № 315856 від 11 серпня 1934 р. про те, що кандидатура Д. Джиріна на

¹⁶ ГДА СБ України, ф. 12, оп. 1, спр. 3105, т. 2, арк. 18.

¹⁷ Там само, т. 1, ч. 1, арк. 13 (зв.).

¹⁸ Там само, т. 1, ч. 1, арк. 13 (зв.); Реабілітовані історією. Харківська область : Книга друга / КЗ «Редакційно-видавнича група Харківського тому серії «Реабілітовані історією». – К.; Х.: Оригінал, 2014. – С. 19

¹⁹ ГДА СБ України, ф. 12, оп. 1, спр. 3105, т. 1, ч. 1, арк. 13 (зв.).

згадану посаду є небажаною. Гусєв зазначав, що Д. Джирін не приділяв належної уваги спецроботі та не виконував поставлених завдань. Гусєв пропонував призначити на згадану посаду начальника спеціального відділення УДБ НКВС Середньої Азії Багдасарова²⁰. У період з 1934 до 1935 р. Д. Джирін працював парторгом осередку ПП ОДПУ – УНКВС по Саратовському краю, відповідальним секретарем спортивного товариства «Динамо» та виконував низку інших партійних та громадських доручень²¹.

22 січня 1935 р. Д. Джирін з Саратова переїхав до Мінська, де розпочав роботу начальником оперативного відділу УДБ НКВС Білорусії під керівництвом І. М. Леплевського²². 22 квітня 1935 р. начальник відділу кадрів ГУДБ НКВС СРСР Яків Маркович Вейншток²³ звернувся з листом до наркома внутрішніх справ Білорусії І. Леплевського, що оперативний відділ ГУДБ НКВС СРСР проти призначення Д. Джиріна на посаду начальника оперативного відділу НКВС Білорусії. По даному питанню Я. Вейншток просив переговорити безпосередньо з начальником оперативного відділу ГУДБ НКВС СРСР Карлом Вікторовичем Паукером²⁴. Якщо К. Паукер на призначення

²⁰ Там само, т. 2, арк. 43.

²¹ Там само, т. 1, ч. 1, арк. 4.

²² Там само, арк. 13 (зв.); *Шаповал Ю., Пристайко В., Золотарьов В.* ЧК-ГПУ-НКВД в Україні: особи, факти, документи. – К.: Абрис, 1997. – С. 149; *Шаповал Ю., Золотарев В.* «Гильотина України»: нарком Всеволод Балицкий и его судьба. – М.: Политическая энциклопедия, 2017. – С. 234.

²³ ВЧК. 1917–1922. Энциклопедия / Авт.-сост. А. М. Плеханов, А. А. Плеханов. – М.: Вече, 2013. – С. 79; Вейншток Яків Маркович, 1899 р.н., уродженець містечка Речиця Розентовської волості Вітебської області, в органах держбезпеки із 1919 р., 22.02.1939 р. засуджений до смертної кари, вирок виконано у той же день.

²⁴ Паукер Карл Вікторович, 1893 р.н., уродженець м. Львів, із 12.05.1923 по 28.11.1936 рр. – займав посаду начальника оперативного відділу ГУДБ НКВС СРСР; *Шаповал Ю., Золотарьов В.* Всеволод Балицкий. Особа, час, оточення. – К.: Стилос, 2002. – С. 418.

Д. Джиріна не погодиться, то необхідно представити іншого кандидата на посаду начальника оперативного відділу²⁵.

У листопаді 1935 р. нарком внутрішніх справ Білорусії І. Леплевський підписав атестацію Д. Джиріна, згідно якої останній відповідав посаді начальника оперативного відділу УДБ НКВС Білорусії²⁶. Із 8 лютого 1937 р. до 16 червня 1937 р. був помічником начальника третього відділення 2 відділу ГУДБ НКВС СРСР, а з 16 червня 1937 р. – став начальником 2 відділу УДБ НКВС УРСР^{27 28}. 19 лютого 1938 р. на підставі наказу № 46 Д. Джирін відряджений в розпорядження Відділу кадрів НКВС СРСР²⁹. Із 1938 р. – обійняв посаду начальника 2 відділення 2 відділу ГУДБ НКВС СРСР³⁰. Згідно із наказом №866, 25 грудня 1935 р. Д. Джиріну присвоєно спеціальне звання старший лейтенант державної безпеки³¹, 17 листопада 1937 р. йому достроково³² присвоїли спеціальне звання капітана державної безпеки³³.

Д. Джирін був одружений на Олені Михайлівні Беллер (після одруження Джиріній), 1908 р. н., безпартійна, єврейка³⁴, працювала на різних посадах у державних установах у 1924 – 1932 рр.³⁵. У дружини Д. Джиріна було два брати – Ілля та

²⁵ ГДА СБ України, ф. 12, оп. 1, спр. 3105, т. 2, арк. 3.

²⁶ Там само, т. 1, ч. 3, арк. 42.

²⁷ Шаповал Ю., Пристайко В., Золотарьов В. ЧК-ГПУ-НКВД в Україні... – С. 157.

²⁸ Шаповал Ю., Золотарьов В. Євреї в керівництві органів ДПУ-НКВС УСРР-УРСР у 1920-1930-х рр. // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – № 1 (34). – 2010. – С. 81.

²⁹ ГДА СБ України, ф. 12, оп. 1, спр. 3105, т. 1, ч. 1, арк. 14.

³⁰ Шаповал Ю., Пристайко В., Золотарьов В. ЧК-ГПУ-НКВД в Україні... – С. 461.

³¹ ГДА СБ України, ф. 12, оп. 1, спр. 3105, т. 1, ч. 1, арк. 30.

³² Там само, ч. 3, арк. 1.

³³ Там само, ч. 1, арк. 16.

³⁴ Там само, арк. 4 зв.

³⁵ Там само, арк. 5.

Абрам Беллери. Із 1916 р. вони були підданими Америки, де працювали різноробами³⁶.

Батько Д. Джиріна – Сруль Абрамович Джирін, 70 років, пенсіонер, раніше працював робітником Одеського трамвайного депо. Мати – Дебора Юхимівна Джиріна, 65 років, мешкала в Одесі, по вул. Кірова, буд. 1. Брат – Абрам Ізраїльович Джирін, мешкав у м. Роздільна, працював парторганізатором залізничного вузла. Сестра – Фіра Ізраїлівна Баранова, мешкала в Одесі, працівниця «Інтуристу». Ще дві сестри – Роза Ізраїлівна Сінобічер і Нюня Ізраїлівна Янович також мешкали в Одесі, були домогосподарками³⁷.

Батько дружини – помер у 1918 р. у м. Кобрин (нині Польща). Мати дружини – Євгенія Ісаківна Беллер, 50 років, мешкала у Москві, по вул. Серафимовича, буд. 2³⁸, у так званому «будинку уряду», згодом відомого також під назвою «будинку на Набережній». Сестра дружини – Раїса Михайлівна Леплевська, мешкала у Мінську, домогосподарка³⁹, була дружиною І. Леплевського, який у 1934 – 1936 рр. був наркомом внутрішніх справ Білорусії⁴⁰. Оскільки Д. Джирін і його дружина народилися у єврейських родин⁴¹, вони володіли українською та єврейською мовами⁴².

За відданість комуністичному режиму Д. Джирін відзначався відомчими та державними нагородами. Зокрема, був нагороджений бойовою зброєю від РНК АМСРР у 1925 р. (за активну боротьбу з бандитизмом⁴³); годинником від Одесь-

---

³⁶ Там само, арк. 4 зв., 7.

³⁷ Там само, арк. 6 зв.

³⁸ Там само, арк. 5 зв.

³⁹ Там само, арк. 6 зв.

⁴⁰ Там само, особова справа № 1309, арк. 5.

⁴¹ Там само, ф. 12, оп. 1, спр. 3105, т. 1, ч. 1, арк. 6.

⁴² Там само, арк. 4.

⁴³ Там само, арк. 15.

кого окрвиконкому в 1927 р. (з нагоди 10-річчя ВЧК–ОДПУ⁴⁴), годинником від Колегії ОДПУ СРСР в 1932 р. (з нагоди 10-річчя ВЧК–ОДПУ, наказ ОДПУ №1180/с.⁴⁵)⁴⁶. Крім того, згідно наказу НКВС №196 від 3 квітня 1936 р., Д. Джирін нагороджений почесним знаком «ВЧК–ГПУ»⁴⁷, у 1937 р. отримав орден «Червоної Зірки»⁴⁸.

У республіканських газетах було опубліковано повідомлення про прийом з нагоди святкування річниці ВЧК–НКВС 20 грудня 1937 р. секретарем ЦК КП(б)У С. Косіором та наркомом внутрішніх справ УРСР І. Леплевським співробітників НКВС УРСР, які були нагороджені орденами за зразкове та самовіддане виконання найважливіших завдань. У службовому кабінеті І. Леплевського були присутні: Блюман, Самойлов, Долгушев, Перцов, Лифар, Джирін, Коркунов, Борисов, Пригов та Боряченко⁴⁹. Але аналізуючи оперативні здобутки Д. Джиріна, стає зрозумілим, що просування по кар'єрним щаблям та нагороди мали інше підґрунтя.

Про родинні зв'язки Д. Джиріна та І. Леплевського повідомляв Йосип Генріхович Гудзь, 1899 р. н.⁵⁰, під час допиту у якості свідка 20 січня 1956 р. Й. Гудзь повідомив, що йому

⁴⁴ Там само, арк. 15.

⁴⁵ Там само, арк. 15.

⁴⁶ Там само, арк. 2.

⁴⁷ Там само, арк. 13 (зв.).

⁴⁸ Там само, арк. 19.

⁴⁹ *Золотарьов В.* «Використані та викинуті»: співробітники УНКВС по Харківській області, засуджені за порушення «соціалістичної законності» наприкінці 1930-х рр. // З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ. – 2015. – № 1 (44). – С. 323.

⁵⁰ Гудзь Йосип Генрихович, 1899 р.н. уродженець м. Одеса, секретар першого відділу УДБ НКВС УРСР, арештований 27 червня 1937 р. за обвинуваченням у контрреволюційній діяльності. Особливою нарадою при НКВС СРСР засуджений до 8 років позбавлення волі. Звільнений 27 червня 1945 р.

відомо факт неприязних відносин до колишнього начальника обліково-статистичного відділу ДПУ УСРР Михайла Марковича Букшпана⁵¹ з боку Д. Джиріна та І. Леплевського. Причиною негативного ставлення до М. Букшпана було те, що останній, будучи начальником обліково-статистичного відділу ДПУ УСРР, написав рапорт про необхідність звільнення через службові зловживання Д. Джиріна з органів держбезпеки без права відновлення. І. Леплевський, який тоді був заступником голови ДПУ УСРР В. Балицького, звернувся до останнього із проханням скасувати наказ про звільнення Д. Джиріна, і його у 1933 р. перевели оперуповноваженим іноземного відділу ДПУ УСРР⁵².

Д. Джирін був багато чим зобов'язаний І. Леплевському. Останній через Д. Джиріна збирав інформацію про події, що відбувалися у середовищі ДПУ – НКВС УСРР⁵³. Будучи «людиною І. Леплевського», Д. Джирін належав до т.зв. групи «леплевців» у кількості 32 ос.⁵⁴. Про наближеність Д. Джиріна до І. Леплевського також свідчить допит від 31 травня 1938 р. Віктора Михайловича Блюмана⁵⁵. Він повідомив, що І. Леплев-

⁵¹ Букшпан Михайло Маркович, народився у 1896 р. у Подільській губернії, в органах ЧК з 1920 р. У 1927 р. працював на посаді уповноваженого економічного управління ДПУ УСРР. У 1931–1934 рр. займав посаду начальника обліково-статистичного відділу ДПУ УСРР. У березні 1936 – липні 1937 рр. був начальником відділу резервів НКВС УСРР. 19 липня 1937 р. арештований. Розстріляний 31 жовтня 1937 р. у Києві. Реабілітований.

⁵² ГДА СБ України, ф. 5, оп. 1, спр. 64890, т. 2, арк. 313, 318.

⁵³ Там само, спр. 67032-фп, т. 1, арк. 70.

⁵⁴ *Золотарьов В.* Керівний склад НКВС УСРР під час «великого терору» (1936–1938 рр.): соціально-статистичний аналіз // 3 архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ. – 2009. – № 2 (33). – С. 96.

⁵⁵ Блюман Віктор Михайлович, народився 30 грудня 1899 р. у родині механіка, із 17 червня 1924 р. – т.в.о. начальника Куп'янського окрввідділення ДПУ УСРР. Із 18 грудня 1928 р. – начальник секретно-оперативного відділу Одеського окрввідділу ДПУ УСРР. Із січня 1930 р. – начальник 1 відділення секретного відділу ДПУ УСРР. Із 9 квітня 1931 р. –

ський роками підбирав, наближав і просував на відповідальні посади «вірні кадри»⁵⁶. За його інтерпретацією саме вони стали учасниками так званої «троцькістської змови» у лавах НКВС СРСР: Абрам Володимирович Сапір⁵⁷ – помічник начальника 3 відділу НКВС УСРР, Самуїл Ісаакович Самойлов-Бесидський⁵⁸ – заступник начальника 3 відділу, Матвій Михайлович Герзон⁵⁹ – колишній начальник 4 відділу УДБ НКВС УСРР,

---

начальник секретно-політичного відділу Одеського оперсектора – облвідділу ДПУ УСРР. Із січня 1937 р. – начальник 5-го відділу УДБ НКВС по Одеській обл., із 17 грудня 1938 р. – начальник 5-го відділу УДБ НКВС УРСР. Із 23 вересня 1938 р. – у розпорядженні відділу кадрів НКВС СРСР. Заарештований 27 квітня 1938 р. Засуджений до смертної кари 22 вересня 1938 р.

⁵⁶ ГДА СБ України, ф. 5, оп. 1, спр. 64890, т. 1, арк. 1.

⁵⁷ Сапір Абрам Володимирович, народився у 1900 р. у родині відправника на залізниці. В органах ЧК з 1919 р. Із березня 1920 р. – секретар водно-транспортної ЧК Одеського порту. У 1926 р. – начальник КРВ Одеського окрвідділу ДПУ. Із грудня 1929 р. – начальник 1 відділення КРВ ДПУ УСРР. У травні 1931 р. призначений начальником ОБ Одеського оперсектору ДПУ УСРР, із лютого 1932 р. – начальник ОБ Одеського обласного відділу ДПУ УСРР. Із 21 грудня 1936 р. – начальник УНКВС по Молдавській АСРР. Арештований 21 лютого 1938 р., але 23 вересня 1939 р. звільнений з-під варти. 16 липня 1941 р. заарештований знову, 1 серпня 1943 р. засуджений до 5 років позбавлення волі. 6 квітня 1945 р. звільнений з місць позбавлення волі. 28 лютого 1955 р. засуджений Кримським обласним судом на 15 років позбавлення волі. 25 вересня 1957 р. помер у в'язниці. Реабілітований.

⁵⁸ Самойлов-Бесидський Самуїл Ісаакович, народився у 1900 р., в органах ЧК з 1920 р. Член ВКП(б) з 1931 р. До арешту займав посаду заступника начальника 3 відділу УДБ НКВС УРСР. Арештований 25 квітня 1938 р. 27 вересня 1938 р. розстріляний.

⁵⁹ Герзон Матвій Михайлович, народився 1906 р. у с. Сопіне Шпичинецької волості Бердичівського повіту Київської губернії, походив із родини кустаря. У вересні 1925 р. – звідник Проскурівського окрвідділу ДПУ. Із 30 вересня 1925 р. – помічник уповноваженого, із 11 грудня 1927 р. – уповноважений ОІВ Проскурівського окрвідділу ДПУ УСРР. Із 17 квітня 1931 р. – помічник начальника секретно-політичного відді-

Д. Джирін – начальник 2 відділу; Михайло Северинович Северин⁶⁰ – начальник відділу кадрів і Григорій Самійлович Григор'єв – заступник начальника відділу кадрів НКВС УРСР; Емануїл Олександрович Інсаров-Поляк⁶¹ – начальник секретаріату НКВС УРСР; Яків Зельманович Камінський⁶² – заступ-

лу (СПВ) Донецького оперсектора ДПУ УСРР. Із 11 серпня 1932 р. – помічник начальника СПВ Донецького облвідділу ДПУ УСРР. Із 1 січня 1934 р. – т.в.о. начальника СПВ Донецького облвідділу ДПУ УСРР. Із 2 серпня 1934 р. – начальник СПВ УДБ УНКВС по Донецькій обл. Із червня 1937 р. – т.в.о. начальника 4-го відділу УДБ НКВС УРСР, а з 20 липня 1937 р. – начальник 4-го відділу УДБ НКВС УРСР. 25 жовтня 1937 р. відкликаний до НКВС СРСР, 27 жовтня 1937 р. – призначений начальником 5-го відділення 4-го відділу ГУДБ НКВС СРСР. Арештований 18 квітня 1938 р. Розстріляний 23 вересня 1938 р.

⁶⁰ Северин Михайло Северинович, народився у 1895 р., член партії РКП(б) з 1918 р. В органах ОДПУ–НКВС із 1928 р. У 1935 р. – призначений начальником 2-го відділення ЕКВ УДБ НКВС УСРР. Із січня 1937 р. – начальник відділення 3-го відділу УДБ НКВС УРСР. Із 16 червня 1937 р. і до арешту – начальник відділу кадрів НКВС УРСР. 15 лютого 1938 р. арештований.

⁶¹ Інсаров-Поляк Емануїл Олександрович, народився у 1902 р. у м. Одеса, мав середню освіту. Із 1931 р. – член ВКП (б). Тривалий час був особистим секретарем І. Леплевського. Із грудня 1936 р. по червень 1937 р. – секретар 5-го (Особливого) відділу ГУДБ НКВС СРСР. Із червня 1937 р. по лютий 1938 р. – начальник секретаріату НКВС УРСР. У 1938 р. – заступник начальника дорожньо-транспортного відділу НКВС Ленінської залізниці. Арештований 25 квітня 1938 р. у Москві. Розстріляний в один день з І. Леплевським, Д. Джиріним, В. Горожаніним та ін. Реабілітований 15 березня 1958 р. Військовою колегією Верховного суду СРСР.

⁶² Камінський Яків Зельманович, народився у 1891 р. у м. Миколаєві у родині конторника. У 05.1919–07.1919 р. – червоноармієць Миколаївського караульного полку, із 28.08.1919 р. – військовополонений армією Н.Махна. Із 10.02. 1921 р. займав різні посади у Миколаївському губНК – ДПУ. Із 18.01.1923 р. – начальник СВ СОЧ Одеського, із 04.10.1923 р. – помічник начальника СОЧ Київського губвідділів ДПУ УСРР, із 17.04.1924 р. – помічник начальника Кам'янець-Подільського прикордонного загону, із 15.09.1926 р. – начальник Тульчинського, Проскурівського, Коростенського окрвідділів ДПУ УСРР. Із 01.07.1930 р. –

ник начальника Управління робітничо-селянської міліції НКВС УРСР, Нісон Шльомович Новаковський – начальник УМУ⁶³ та сам В. Блюман⁶⁴.

І. Леплевський, надаючи свідчення (оглядова довідка від 8 червня 1956 р.)⁶⁵, повідомив, що при призначенні у 1934 р. наркомом внутрішніх справ Білорусії та переїжджаючи до Мінська, забрав з собою особисто відданих йому співробітників: Е. Інсарова-Поляка, Д. Джиріна та Володимира Петровича

помічник начальника Одеського окрвдділу/оперсектора ДПУ, із 20.03.1931 р. – начальник ОБ, помічник начальника Дніпропетровського оперсектору ДПУ, із 25.10.1931 р. – помічник начальника Київського оперсектору ДПУ, із 31.05.1932 р. – заступник начальника Київського, із 27.02. 1933 р. – Одеського облвдділу ДПУ, із 11.07. 1934 р. – начальника УНКВС по Одеській обл., із 28.08.1934 р. – заступник начальника УНКВС по Харківській обл., із 17.03.1937 р. – заступник начальника (з 18.07 по 11.1937 – т.в.о. начальника) УРСМ НКВС УРСР. 09.03.1938 р. заарештований. 23.11.1939 р. Особливою нарадою при НКВС СРСР ухвалено рішення про ув'язнення на 8 років у ВТТ. 24.03. 1947 р. звільнений. Із осені 1947 р. – ливарник на з-ді у м. Краснодарі. 26.01.1949 р. знову заарештований 27.04.1949 р. Ухвалою Особливої наради при МДБ СРСР висланий на поселення до Красноярського краю. Реабілітований 12.07.1957 р.

⁶³ Новаковський Нісон Шльомович, народився у 1894 р., єврей, в органах ВЧК із 1922 р. Член ВКП(б) з 1931 р. У 1931 р. – начальник 4 відділення ОБ ДПУ УСРР та УВО. Із 10 липня 1934 р. – начальник 1 відділення ОБ УДБ НКВС УСРР та ОБ ГУДБ НКВС УВО. Із 29.08.1934 р. – начальник ОБ УДБ НКВС Харківської обл. Із 1935 р. – заступник начальника ОБ УДБ УНКВС по Харківській обл. та ОБ ГУДБ НКВС Харківського ВО. Із 05.11.1936 р. – начальник Коростенського окрвдділу НКВС та начальник ОБ ГУДБ НКВС 14-ї стрілецької дивізії. Із 22.07.1937 р. – т.в.о. начальника відділу, із 13.08.1937 р. – начальник відділу резервів НКВС УРСР. Із 03.10 (09.11) 1937 р. – начальник УМУ (Управління місць ув'язнення) НКВС УРСР. Капітан державної безпеки (із 08.01.1936). Заарештований 03.04.1938 р. Розстріляний.

⁶⁴ ГДА СБ України, ф. 5, оп. 1, спр. 64890, т. 1, арк. 77–78, 113.

⁶⁵ Там само, т. 2, арк. 190.

Кареліна⁶⁶. Д. Джирін, надаючи свідчення у якості обвинуваченого (оглядова довідка від 25 липня 1957 р.), повідомив, що будучи переведеним до Києва з Мінська, він увійшов до вже існуючої в НКВС УСРР троцькістської організації, до якої він був завербований І. Леплевським. Із І. Леплевським Д. Джирін зустрічався у Мінську та начебто знав про його троцькістські настрої⁶⁷.

І. Леплевський навіть напередодні свого арешту у 1938 р. намагався працевлаштувати свого родича, якого Олександр Іванович Успенський⁶⁸ звільнив з посади начальника оперативного відділу УДБ НКВС УРСР. І. Леплевський клопотався перед начальником УНКВС по Орджонікідзевському краю

---

⁶⁶ Там само, арк. 192, 201. Карелін Володимир Петрович, народився у 1897 р., в органах ЧК із 1921 р. У березні–листопаді 1925 р. – начальник ІНВ Одеського губернського та окружного відділів ДПУ УСРР. До 1933 р. – заступник начальника ОВ ДПУ УСРР. Із 1933 р. – перебував на посаді заступника начальника особливого відділу та начальника ІНВ ДПУ УСРР. Із 15 липня 1934 р. – заступник начальника ОВ та начальник ІНВ УДБ НКВС УСРР. Із 22 листопада 1934 р. – начальник ІНВ УДБ НКВС УСРР. У 1935 р. – призначений начальником ОВ УДБ НКВС Білорусії. Із 1937 р. – заступник начальника 5-го відділу ГУДБ НКВС УРСР.

⁶⁷ ГДА СБ України, ф. 5, оп. 1, спр. 64890, т. 2, арк. 200.

⁶⁸ Успенський Олександр Іванович, народився у 1902 р. у с. Верхній Суходолнині Олексінського району Тульської обл. Із вересня 1923 р. – начальник ЕКВ Тульського губвідділу ОДПУ СРСР. Із лютого 1927 р. – начальник ЕКВ Повноважного представництва ОДПУ СРСР по Уралі. Із вересня 1931 р. – призначений начальником ЕКВ ПП ОДПУ по Московській обл. Із 27 листопада 1932 р. – начальник ЕКВ та помічник Повноважного представника ОДПУ по Московській обл. Із 14 травня 1933 р. – заступник Повноважного представника ОДПУ по Московській обл. Із 31 липня 1934 р. – заступник начальника УНКВС по Московській обл. Із лютого 1935 р. – заступник коменданта Московського Кремля з внутрішньої охорони. Із 28 лютого 1936 р. – заступник начальника УНКВС по Західносибірському краю. Із 16 березня 1937 р. – начальник УНКВС по Оренбурзькій обл. Із 25 січня 1938 р. – нарком внутрішніх справ УРСР. Арештований 15 квітня 1939 р. Засуджений 27 січня 1940 р. до смертної кари, 28 січня 1940 р. розстріляний.

Юхимом Хомичом Кривцем про влаштування Д. Джиріна начальником 1-го або 2-го відділу, але Ю. Кривець відмовив, посилаючись на відсутність вакантних місць⁶⁹. І. Леплевський та Ю. Кривець були знайомі ще з 1927 р. по роботі в Одеському ДПУ, де Ю. Кривець був помічником у І. Леплевського. Після звільнення І. Леплевського з посади начальника окрвідділу ДПУ він рапортував В. Балицькому 30 червня 1929 р. про те, що посаду начальника Одеського окрвідділу ДПУ та начальника 26-го прикордонного загону здав тимчасово виконуючому обов'язки Ю. Кривцю⁷⁰. У свою чергу, Д. Джирін, намагаючись віддячити І. Леплевському за його турботу, вів серед співробітників ДПУ республіки розмови, заявляючи, що всі успіхи ОДПУ СРСР в оперативній роботі є результатами успішного керівництва І. Леплевського⁷¹.

Про причетність Д. Джиріна до діяльності «антирадянської групи троцькістів» на чолі з І. Леплевським свідчать протоколи допитів колишніх співробітників ДПУ-НКВС: М. Герзона (протокол допиту від 29 червня 1938 р.)⁷²; Юхима Борисовича Яковлева-Цимирінського⁷³ (протокол допиту від

⁶⁹ *Золотарьов В., Парфьоненко В.* «...Один із активніших працівників ЧК-ГПУ» // 3 архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 2003. – № 1 (20). – С. 387.

⁷⁰ ГДА СБ України, особова справа № 1309, ч. 3, арк. 29.

⁷¹ *Судоплатов А. П.* «Тайная жизнь генерала Судоплатова: Правда и вымыслы о моем отце»: В 2 кн. Кн. 1. – М.: Современник: Олма-Пресс, 1998. – С. 93; *Шаповал Ю., Пристайко В., Золотарьов В.* ЧК-ГПУ-НКВД в Україні... – С. 63, 148; *Шаповал Ю. И., Золотарев В. А.* «Гильотина Украины»: нарком Всеволод Балицкий и его судьба... – С. 233

⁷² ГДА СБ України, ф. 5, оп. 1, спр. 64890, т. 1, арк. 153.

⁷³ Яковлев-Цимирінський Юхим Борисович, народився 1899 р. у м. Белосток Гродненської губернії. В органах ЧК з 1920 р. У 1934 р. – оперуповноважений ІНВ ДПУ УСРР, згодом начальник ІНВ УДБ УНКВС по Харківській області. Із липня 1934 р. по лютий 1935 р. – начальник 1 відділення ІНВ УДБ НКВС УСРР. У 1937 р. – начальник 3 відділення 3 контррозвідувального відділу УДБ НКВС УРСР, начальник відділу державної зйомки та картографії НКВС УРСР. Арештований 11 квітня

9 травня 1938 р.)⁷⁴; В. Блюмана (протокол допиту від 31 травня 1938 р.)⁷⁵; Аркадія Марковича Ратинського-Футера (протокол допиту від 21 вересня 1938 р.)⁷⁶; Марка Павловича Роголя (протокол допиту від 28 серпня 1938 р.)⁷⁷; Абрама Володимировича Сапіра (протокол допиту від 13 травня 1938 р.)⁷⁸; Володимира Львовича Писарева (протокол допиту від 20 липня 1938 р.)⁷⁹.

Можлива причетність Д. Джиріна до антирадянських груп зафіксована в оглядовій довідці за архівно-кримінальною справою № 964626 стосовно С. Самойлова-Бесидського. С. Самойлов-Бесидський себе визнав винним та повідомив, що у «троцькістську організацію» його завербував І. Леплевський у 1929 р. Також до учасників «організації» С. Самойлов-Бесидський «зарахував» наступних осіб: І. Леплевського, Е. Інсарова-Поляка, Д. Джиріна, Г. Люшкова⁸⁰,

---

1938 р. Засуджений 2 жовтня 1939 р. до 5 років позбавлення волі. У 1950 р. – арештований повторно та 7 квітня 1951 р. висланий на поселення до Красноярського краю.

⁷⁴ ГДА СБ України, ф. 5, оп. 1, спр. 64890, т. 1, арк. 112–113.

⁷⁵ Там само, арк. 77.

⁷⁶ ГДА СБ України, ф. 6, спр. 70355-фп, т. 1, арк. 159–160, 169.

⁷⁷ Там само, т. 2, арк. 189.

⁷⁸ Там само, спр. 67032-фп, т. 1, арк. 62.

⁷⁹ Там само, арк. 180.

⁸⁰ Люшков Генріх Самійлович, народився у 1900 р. в Одесі. Із 18.11.1920 р. – завідувач інформацією реєстраційної частини Одеської губЧК. Із 23.04.1921 р. – т.в.о. начальника таємного підвідділу Вознесенської ЧК. Із 23.05.1921 р. – помічник начальника оргвідділу АСЧ Одеської губЧК. Із 11.06.1921 р. – т.в.о. начальника оргвідділу адміністративно-організаційного відділу Одеської губЧК. Із 15.07.1921 р. – помічник начальника оргпідвідділом та начальник інспекційної частини Одеської губЧК. Із 01.11.1921 р. – начальник адміністративно-організаційного відділу Одеської губЧК. Із 22.03.1922 р. – старший інспектор загальної адмінчастини Одеської губЧК. Із 08.02.1923 р. – т.в.о. начальника Кам'янець-Подільського відділу ДПУ. Із 02.03.1923 р. – начальник СОЧ Кам'янець-Подільського відділу ДПУ. Із 16.06.1923 р. – т.в.о. начальника Кам'янець-Подільського відділу ДПУ.

Б. Кагана⁸¹, В. Блюмана, М. Герзона, М. Детинка, М. Северіна та Григор'єва⁸². В оглядовій довідці від 5 березня 1957 р. за архівно-кримінальною справою №967505 стосовно Е. Інсаро-

ського відділу ДПУ. Із 11.11.1923 р. – уповноважений Кам'янець-Подільського відділу ДПУ. Із 25.11.1923 р. – помічник начальника Кам'янець-Подільського прикордонного загону. 15.11.1924 р. відряджений до Подільського губвідділу ДПУ УСРР. Із 07.10.1925 р. – начальник інформаційного відділу ОІВ ДПУ УСРР. Із 03.05.1930 р. – начальник секретного відділу ДПУ УСРР. Із 23.04.1931 р. – начальник СПВ ДПУ УСРР. Із 17.08.1931 р. – начальник 2-го відділення та помічник начальника СПВ ОДПУ СРСР. Із 10.07.1934 р. – заступник начальника СПВ ГУДБ НКВС СРСР. Із 29.08.1936 р. – начальник УНКВС по Азово-Чорноморському краю. Із 07.1937 р. – начальник особливої бригади ГУДБ НКВС СРСР у Хабаровську. Із 31.07.1937 р. – начальник УНКВС по Далекосхідному краю. 13.06.1938 р. перейшов кордон з Маньчжоу-Го між Посетом та Хуньчунем та здався японцям. Із 1938 р. – співробітник 5-го сектору розвідки японського генерального штабу. Із 06.1945 р. – перебував у в'язниці таємної служби у Даляні, Маньчжурія. Із 07.1945 р. – працював у Дайренській японській військовій місії. 19.08.1945 р. вбитий начальником Дайренської японської військової місії Такеока Ютака. Комісар державної безпеки 3-го рангу (11.1935 р.).

⁸¹ Каган Борис Бенціонович, народився 2 грудня 1894 р. у Яготині, єврей. Із липня 1920 р. – оперативний співробітник Харківського губвідділу ДПУ УСРР. У 1924 – липні 1927 рр. – співробітник ЕКУ ДПУ УСРР. Із липня 1928 р. по вересень 1930 р. – начальник ЕКВ Дніпропетровського окрвідділу ДПУ УСРР. Із вересня 1930 р. по листопад 1931 р. – начальник ЕІСВ Дніпропетровського оперсектору ДПУ УСРР. Із листопада 1931 р. по червень 1932 р. – начальник ЕКВ Донецького оперсектору ДПУ УСРР. Із листопада 1932 р. по листопад 1933 р. – заступник начальника ЕКУ ДПУ УСРР. Із листопада 1933 р. по липень 1934 р. – заступник начальника ТВ ДПУ УСРР. Із липня 1934 р. по лютий 1935 р. – заступник начальника ТВ УДБ НКВС УСРР. Із лютого 1935 р. по березень 1936 р. – начальник ТВ НКВС УСРР. Із 29 березня 1937 р. по 5 квітня 1938 р. – т.в.о. начальника УШОСДОРу (Управління шосейних доріг) НКВС УРСР. Капітан державної безпеки (із 09.02.1936 р.). Заарештований 5 квітня 1938 р. Звільнений з-під варті 5 січня 1940 р. Подальша доля невідома.

⁸² ГДА СБ України, ф. 5, оп. 1, спр. 64890, т. 2, арк. 179.

ва-Поляка. Згадується протокол його допиту від 25 липня 1938 р., де він назвав учасників «антирадянської правотроцькістської організації» з числа колишніх співробітників ДПУ–НКВС УРСР, серед яких був зазначений начальник 2 відділу Д. Джирін⁸³.

У квітні 1938 р. у Москві було арештовано І. Леплевського як учасника «антирадянської правотроцькістської організації» та керівника «змови в НКВС України». У Москві та Києві як «спільники» І. Леплевського були заарештовані його найближчі соратники: Д. Джирін, В. Блюман, М. Герзон та Е. Інсаров-Поляк⁸⁴. Д. Джиріна арештували 6 квітня 1938 р.⁸⁵.

Вже коли Д. Джирін перебував під слідством, на нього почали збирати т.зв. «доказову базу». Так, 2 квітня 1939 р. заступником начальника 2 відділу ГУДБ НКВС СРСР направлено службову записку до 1 спецвідділу НКВС УРСР щодо можливо наявних агентурних та інших відомостей стосовно Д. Джиріна⁸⁶, хоча він вже був розстріляний. У слідчого було зізнання заарештованого А. Вольфсона, колишнього заступника начальника УМУ НКВС УСРР, який повідомляв, що начальник дорожньо-транспортного відділу Південно-Західного залізниці Соломон Заславський був близький до учасників троцькістсько-сіоністської організації – Е. О. Інсарова-Поляка, Д. Джиріна, В. Блюмана, М. Герзона та інших⁸⁷.

Під час слідства Д. Джирін писав звернення до наркома внутрішніх справ СРСР М. Єжова, де визнавав себе винним в пред'явлених йому обвинуваченнях, підтверджуючи свою антирадянську діяльність, та свідчив про антирадянські дії І. Леплевського та інших осіб⁸⁸.

⁸³ Там само, арк. 187–188.

⁸⁴ Судоплатов А. П. Тайная жизнь генерала Судоплатова... С. 405.

⁸⁵ ГДА СБ України, ф. 12, оп. 1, спр. 3105. т. 1, ч. 1, арк. 34.

⁸⁶ Там само, арк. 32.

⁸⁷ Там само, арк. 37.

⁸⁸ Там само, ф. 5, оп. 1, спр. 64890, т. 2, арк. 201.

На судовому засіданні виїзної сесії Військової Колегії Верховного суду СРСР, після роз'яснення йому суті звинувачень, Д. Джирін винним себе не визнав та від раніше наданих свідчень відмовився. Причину раніше наданих свідчень пояснити не зміг та додатково повідомив, що І. Леплевський його до антирадянської організації не вербував та в такій організації не перебував⁸⁹.

Вироком Військової колегії на підставі ст. ст. 19-58-8 та 58-11 КК РРФСР Д. Джирін 29 серпня 1938 р. засуджений до розстрілу⁹⁰. Вирок було виконано у Москві того ж дня⁹¹.

Таким чином, виходячи з аналізу службової діяльності Д. Джиріна в структурі репресивних органів СРСР, можна стверджувати, що родинні зв'язки сприяли швидкому просуванню кар'єрними щаблями, гарантували високі посади та забезпечували покровительство у разі виявлення службової недбалості, помилок чи порушень. Водночас, навіть вони не змогли врятувати від репресій в роки Великого терору, коли тоталітарний режим, намагаючись приховати сліди своїх злочинів та перекинути відповідальність на окремих співробітників, організував чистки в середовищі виконавців злочинних рішень. У даному разі вбачаємо, що родинні зв'язки зіграли негативну роль, адже привернули до постаті Д. Джиріна додаткову увагу у той час, коли його покровитель І. Леплевський сам став жертвою огульних звинувачень та був репресований.

REFERENCES

1. Plekhanov, A. M., Plekhanov A. A. (Comps.). (2013). *VChK 1917–1922. Entsyklopediya* (2013). Moscow: Veche. [In Russian].
2. Rovchak L. B., Shuj's'kyj I. V., Zolotar'ov V. A., Vojslavs'kyj L. K., Havrylenko O. A. et al. (2014). *Reabilitovani istoriieiu. Kharkivs'ka oblast'*. Vol. 2. Kyiv; Kharkiv: Oryhinal. [In Ukrainian].

⁸⁹ Там само, арк. 201.

⁹⁰ Там само, арк. 202; спр. 67032-фп, т. 3, арк. 111

⁹¹ Там само, ф. 5, оп. 1, спр. 64890, т. 2, арк. 202.

3. Shapoval Yu. Y., Zolotarev V. A. (2017) "*Hyl'otyna Ukrayny*": *narkom Vsevolod Balytskyj y eho sud'ba*. Moscow: Polytycheskaia entsyklopedyia. [In Russian].
4. Shapoval Yu., Prystajko V., Zolotar'ov V. (1997). *ChK-HPU-NKVD v Ukraini: osoby, fakty, dokumenty*. Kyiv: Abrys. [In Ukrainian].
5. Shapoval Yu., Zolotar'ov V. (2002) *Vsevolod Balyts'kyj. Osoba, chas, otochennia*. – Kyiv: Stylos. [In Ukrainian].
6. Shapoval Yu., Zolotar'ov V. (2010). Yevrei v kerivnytstvi orhaniv DPU–NKVS USRR –URSR u 1920–1930-kh rr. *Z arkhiviv VUChK–HPU–NKVD–KHB*, 1 (34). [In Ukrainian].
7. Sudoplatov A. P. (1998) *Tajnaia zhyzn' henerala Sudoplatova: Pravda y vymysly o moem ottse*: V 2 kn. Vol. 1. Moscow: Sovremennyk: Olma-Press. [In Russian].
8. Zolotar'ov V. (2009). Kerivnyj sklad NKVS URSR pid chas "velykoho teroru" (1936–1938 rr.): sotsial'no-statystychnyj analiz. *Z arkhiviv VUChK–HPU–NKVD–KHB*, 2 (33). [In Ukrainian].
9. Zolotar'ov V. (2015). "Vykorystani ta vykynuti": spivrobitnyky UNKVS po Kharkivs'kij oblasti, zasudzheni za porushennia "sotsialistychnoi zakonnosti" naprykintsi 1930-kh rr. *Z arkhiviv VUChK–HPU–NKVD–KHB*, 1 (44). [In Ukrainian].
10. Zolotar'ov V., Parf'onenko V. (2003). "...Odyn iz aktyvnishykh pratsivnykiv ChK-HPU". *Z arkhiviv VUChK–HPU–NKVD–KHB*, 1 (20). [In Ukrainian].

E. Petrovsky, M. Rudenko. Commissar Leplevsky's brother-in-law: the life and career of Davyd Israeliovich Dzhyrin

The aim of the article is examining the key turning points in the life of Davyd Izrailovich Dzhyrin (1904–1938), a member of the group of Soviet Chekists who worked to create a punitive and oppressive system.

Methodology and methods. The research approach is founded on the ideas of impartiality, thoroughness, historicism, and systematicity. The goal was accomplished through the application of problem-chronological and comparative-historical methodologies. Research on archival documents was conducted using hermeneutic analysis and source science methods.

Conclusions. Along with numerous other activists of a similar nature, D. I. Dzhyrin actively participated in the establishment of the totalitarian dictatorship and carried out its protective duties, including the execution of

criminal decrees that resulted in the deaths of numerous defenseless civilians. Rapid professional advancement and dependable cover for all acts were guaranteed by the presence of familial relations with I. M. Leplevsky, the representative of the top of the Soviet leadership. However, when the patron, who was charged with anti-Soviet actions, was exterminated, all his appointees were also immediately destroyed. D. I. Dzhyrin became a victim of the system he had laboriously built after being subjected to a flurry of repressions.

Keywords: D. I. Dzhyrin, I. M. Leplevskyi, Cheka-DPU, repressions, Ukrainian SSR.